

מושג **הון חברתי**

הגדרה

הון חברתי הוא התועלת הכלכלית הטמונה במכלול הקשרים החברתיים של הפרט.¹ התועלת הכלכלית משתנה בהתאם לאמון הבין-אישי ולאיכות המידע הנישא בקשרים החברתיים.²

הקשר

מכון ראות פועל לאור חזון ישראל 15 הקורא להפיכתה של ישראל לאחת מחמש עשרה המדינות המובילות בעולם באיכות החיים של תושביהן. חזון זה מחייב קפיצת מדרגה כלכלית וחברתית, שתביא לסגירת הפערים באיכות החיים בין ישראל לבין המדינות המפותחות.³

לקפיצת מדרגה באיכות החיים היבטים כלכליים והיבטים חברתיים – במונחים כלכליים, קפיצת מדרגה מוגדרת כצמיחה גבוהה ובת קיימא, בשיעור של למעלה מ-3.5% לשנה למשך שמונה שנים לפחות. מבחינה חברתית, קפיצת מדרגה מתבטאת בשיפור באיכות החיים של כלל האוכלוסייה.⁴

ללא קיום ההיבט החברתי של קפיצת המדרגה, לא ניתן יהיה לשמר צמיחה גבוהה לאורך זמן.⁵

מושג ההון החברתי קושר בין חברה לכלכלה – מושג ההון החברתי מקשר בין מאפיינים חברתיים לבין מאפיינים כלכליים של הפרט, של קהילה או של החברה בכללותה. לדוגמה, המושג קושר בין יציבותם הכלכלית או פוטנציאל הצמיחה של משקי הבית ושל המשק בכללותו לבין מערכות הקשרים החברתיים המאפיינים אותם.

¹ Coleman, S. J., "Social Capital in the Creation of Human Capital", [The American Journal of Sociology](#), Vol. 94: pp. S95-S120, 1988.

² Holzmann R. & Jorgensen S., "Social risk Management: A New Conceptual Framework for Social Protection, and Beyond", [World Bank](#), February 2000.

³ ר' מסמך מכון ראות: עקרונות וקווים מנחים לקפיצת מדרגה כלכלית וחברתית גרסה ב', 2009.

⁴ על פי מחקר של הבנק העולמי, שיפור באיכות החיים של כלל האוכלוסייה הוא עקרון משותף לכל המדינות אשר קפצו מדרגה. מחקר זה הוא תוצר עבודתה של ועדה שהורכבה מ-19 אנשי מדיניות, ממשל ועסקים מובילים שעסקה בנושא במשך שנתיים. להרחבה ר' [The Growth Report](#) Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development by the Commission on Growth and Development. Washington DC: **The World Bank**, 2008.

⁵ Joseph Stiglitz: "A country's economic development is embedded in its social organization, and addressing structural inequities requires not only economic changes but also societal transformation.", In Deepa Narayan, "Bonds and Bridges: Social Capital and Poverty", [World Bank](#), July 1999.

היבטי ההון החברתי

להון חברתי מספר היבטים:

הון חברתי כקניין פרטי⁶ – היבט זה של הון חברתי מייצג את התועלת הישירה שפרט עשוי להפיק מרשת קשריו החברתיים הבין-אישיים.⁷ תועלת כלכלית זו נובעת מאפשרויות הניידות והתיווך בין קבוצות חברתיות נפרדות.⁸ יחסים אלו מכווני תכלית ומתבססים על *אמון שביד*, המותנה בהיכרות אישית ובשיקולי עלות-תועלת.⁹

הון חברתי כמוצר ציבורי¹⁰ – היבט זה של הון חברתי מייצג את התועלת העקיפה שאזרח עשוי להפיק מעצם היותו חבר בקבוצות חברתיות שונות. התועלת הכלכלית נובעת מאמון מוכלל בין חברי הקבוצות החברתיות, המבוסס על הכרה במערך נורמות משותף.¹¹ היבט זה של הון חברתי נחלק לשתי קטגוריות:

■ **הון חברתי מלכד - אמון מוכלל בין דומים** – היבט זה של הון חברתי מייצג את התועלת הכלכלית שפרטים בקהילה מובחנת עשויים להפיק מזהותם המשותפת. התועלת הכלכלית מתבטאת בחוסן כלכלי אישי הנובע מהסתמכות על תמיכה הדדית בין חברי הקהילה. כך, שחברי הקהילה מוכנים ליטול סיכון ולקיים חליפין זה עם זה בזכות השתייכותם לאותה קהילה ובזכות הכרתם באותו מערך נורמות.¹²

■ **הון חברתי מגשר - אמון מוכלל בין שונים** – היבט זה של הון חברתי מייצג את התועלת הכלכלית שפרטים עשויים להפיק מיחסי הגומלין ביניהם, ללא קשר למאפייניהם האישיים או להשתייכותם החברתית.¹³ תועלת כלכלית זו טמונה בחשיפה לשווקים ובהזדלות עלויות העסקה בכלל החברה. כך, שחברי קהילות שונות מוכנים ליטול סיכון ולקיים חליפין זה עם זה

⁶ [Burt, R. S., "The social structure of competition", In N. Nohria & R. Eccles \(Eds.\), *Networks and organizations: Structure, form, and action*: pp. 57-91. Boston: Harvard Business School Press, 1992.](#)

⁷ Burt, R. S., "The contingent value of social capital", *Administrative Science Quarterly*, Vol. 42: pp. 339-365, 1997.

⁸ Granovetter, M.S., "The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited", *Sociological Theory*, Vol. 1, pp. 201-233, 1983.

⁹ Ring, P., "Fragile and resilient trust and their roles in economic exchange", *Business & Society*, Vol. 35: pp. 148-175, 1996.

¹⁰ [Putnam, R., "The prosperous community: Social capital and public life", *The American Prospect*, Vol. 13: pp. 35-42, 1993.](#)

¹¹ Ring, P., "Fragile and resilient trust and their roles in economic exchange", *Business & Society*, Vol. 35: pp. 148-175, 1996.

¹² לדוגמה, ר' כיצד הון חברתי מלכד של קהילת מהגרים וייטנאמיים בניו אורלינס מונע את התדרדרותם של פרטים לפשע, מתוך: [Portes, A. "Social capital: its origins and applications in modern sociology", *Annual Review of Sociology*, Vol. 24: pp. 1-12, 1998.](#)

¹³ "... moving beyond our social and political and professional identities to connect with people unlike ourselves". Taken from: Putnam, R.D., *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster 2000, P. 411.

ט"ו בכסלו, תשע"א
 22 בנובמבר, 2010

זה בזכות הכרתם המשותפת בנורמות ובמוסדות על קהילתיים, דוגמת מוסדות המדינה, מוסדות החברה האזרחית או מוסדות בינלאומיים.¹⁴

טבלה 1: היבטי ההון החברתי

הון חברתי כמוצר ציבורי		הון חברתי כקניין פרטי	
הון חברתי מגשר	הון חברתי מלכד		
יחסי גומלין בין פרטים ללא קשר להשתייכותם החברתית	חברות בקבוצה חברתית מובחנת	רשת הקשרים הבין-אישיים	מקור ההון החברתי
אמון מוכלל בין שונים, הנובע מהכרה בזכויות משותפות ובמוסדות על קהילתיים	אמון מוכלל בין דומים, הנובע מציות לנורמות קבוצתיות	אמון שביר המותנה בהיכרות אישית ובשיקולי עלות ותועלת	מאפייני האמון
שגשוג הנובע מחשיפה לשווקים ומהזלת עלויות העסקה בכלל החברה	חוסן כלכלי אישי הנובע מהסתמכות על תמיכה הדדית	ניידות ותיווך בין קבוצות חברתיות נפרדות	התועלת הכלכלית

¹⁴ Granovetter M. S., "The Strength of Weak Ties", *American Journal of Sociology*, Vol. 78: pp. 1360-1380, 1973.